

Barbara Sokołowska

Litteraria wśród nabytków rękopiśmiennych Biblioteki Kórnickiej (1976-1980)

Biuletyn Polonistyczny 25/3-4 (85-86), 196-202

1982

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

portażę tego poety, nabyło kilka utworów powieściowych i publicystycznych byłych wrocławian: Dionizego Sidorskiego i Jana Pierzchały.

I na koniec, aby zejść ze szlaków wielkiej literatury, należy wspomnieć o autografach pisarzy, którzy nie zaznali satysfakcji publikowania, a jednak ich produkcja pisarska może posiadać pewne wartości, które skłonią badaczy do zajęcia się nimi. Do takich należą Józef Niezgoda - rolnik, i Jan Włodkowski - urzędnik. Pierwszy jest autorem gigantycznego, liczącego 481 kart poematu o dziejach chłopca i wsi na tle historii Polski pt. "Sen oracza", drugi - autorem szeregu poematów historycznych i poezji, gorliwym naśladowcą Słowackiego, wreszcie autorem komedijek pisanych dla lokalnego teatru amatorskiego w Pułtusku przed pierwszą wojną światową i wspomnień wojennych 1914 r.

Dr Krystyna Korzon

LITTERARIA WŚRÓD NABYTEKÓW RĘKOPIŚMIENNYCH
BIBLIOTEKI KÓRNICKEJ
/1976-1980/

Rękopisy literackie Biblioteki Kórnickiej pochodzące z tzw. starego zasobu doczekały się już częściowo oddzielnych opracowań, m.in. Jacek Wiesiołowski omówił nabytki literackie powojennego trzydziestolecia¹. Artykuł niniejszy ma więc na celu informację o materiałach wprowadzonych do zbiorów w okresie od 1975 r. do chwili obecnej.

Ze względu na profil zbiorów Biblioteka Kórnicka gromadzi rękopisy związane głównie z terenem Wielkopolski, nie jest to jednak regułą sztywną. O nabywaniu rękopisów pochodzących spoza

regionu, a także obcojęzycznych decydują wartości historyczno-literackie.

W nabytkach najnowszych przeważają rękopisy z okresu międzywojennego oraz współczesne. Z wcześniejszych, zachowując chronologię epok literackich, należy wymienić odpis (wykonany przez Katarzynę Wilkowską-Wrotkowską) druku Biblioteki Narodowej, zniszczonego w 1944 r. - Krzysztofa Piekarskiego "Stopnie żalu marnotrawce upadającego do nóg miłosiernego oycza. Na siedem psalmów pokutnych z konceptu włoskiego napisane... w druku podane roku 1654..." (BK 12704) oraz praca tejże autorki "O stopniach żalu Chrzysztopha Piekarskiego" (BK 12705), fragmenty mów okolicznościowych z XVIII w. (BK 12391). Z okresem romantyzmu wiążą się sztambuchy studenckie, np. sztambuch studenta uniwersytetu w Dorpacie z lat 1842-1845, zawierający zbiór wierszy niemieckich (BK 12398) oraz "Pamiętnik z 1848 r." Tomasa Szalczyńskiego, komisarza Rządu Narodowego na powiat wrzesiński w okresie Wiosny Ludów. Ponadto w "Variach" (BK 12400) znajduje się fragment anonimowego wiersza pochodzącego z połowy XIX w. Pod tą samą sygnaturą mieści się również list Elizy Orzeszkowej z 1878 r. (prawdopodobnie do księgarza S. Romanowskiego) oraz relacje o śmierci T. Micińskiego.

Z opracowań na uwagę zasługują: praca doktorska Elwiry Wróblewskiej "Satyra polityczna Wielkiej Emigracji" (BK 12707)² oraz Mieczysława Prażmowskiego monografia o zasłużonym badaczu prozodii języka polskiego Józefie Franciszku Królikowskim (BK 12801).

Twórczość okresu międzywojennego została uzupełniona kilkoma cennymi nabytkami. Należą do nich materiały poznańskiego literata Romana Wilkanowicza (w tym fragmenty powieści "Bezimienni bohaterowie", wiersze, notatki, część materiałów redak-

cyjnych dwu czasopism: "Pręgieryz" i "Pręgieryz Poznański" - BK 12168); teksty i wiersze humorystyczne redaktorów "Muchy" - Władysława Buchnera i Antoniego Orłowskiego (napisane dla Kazimierza Wolskiego w latach 1916-1917 w Moskwie, gdzie wówczas "Mucha" była wydawana - BK 12803).

Na osobną wzmiankę zasługują materiały literackie z okresu dwudziestolecia międzywojennego. Należą do nich m.in. materiały po Zofii Reutt-Witkowskiej - poetce, pisarce, historyku literatury oraz autorce książek dla dzieci, obejmujące niemal całość jej twórczości (BK 12335-12384). Spuścizna ta obejmuje papiery prywatne, fotografie, korespondencję oraz zapiski osobiste, tzw. "Kartki z raptularza". Zasadniczą jej część stanowią utwory literackie - zbiorki wierszy, niektóre w wielu redakcjach; są to wiersze w dużej części niepublikowane. Przy wielu utworach zachowały się odręczne komentarze autorki. Wśród zbiorów poetyckich pisarki na szczególną uwagę zasługują wiersze i bajki dla dzieci, a także fragment przekładu "Alicji w Krainie Czarów" L. Carolla. Wspomniane tłumaczenie nie jest jedynym przekładem dokonany przez pisarkę, w zbiorach znalazły się przekłady z Baudelaire'a, Byrona, Goethego, Lermontowa. Oprócz poezji spuścizna zawiera rękopisy i maszynopisy powieści Reutt-Witkowskiej. Są to m.in. "Kraska", "W jarzębinie", "Miłość? - Broń Boże", "Koniec rodu Klimontowiczów", "Bohater pokoju i wojny", "Cedry Libanu"; tylko nieliczne z nich były publikowane. W zbiorze tym znajdują się także oddzielnie zgromadzone wiersze Włodzimierza Mihała.

Litteraria okresu okupacji powiększyły się o wiersze Ireney Bobowskiej, utwory anonimowych poetów: "Poznańczyka" i "Tomasa" (BK 12433 - są to częściowo odpisy wykonane przez Zofię Kawecką) oraz o osnute na tle własnych przyżyć wspomnienia i

opowiadania Alfreda Kolatowa, oficera armii polskiej gen. N. Andersa (BK 12434 - niektóre drukowane w pismkach wojskowych).

Omówione już uprzednio w "Biuletynie" przez J. Wiesiołowskiego niewątpliwie najcenniejsze materiały literackie okresu powojennego (znajdujące się w Bibliotece Kórnickiej) - materiały Kazimierza Iłłakowiczówny, wzbogaciły się o korespondencję pisarki z wydawnictwami, instytucjami, osobistą (w sumie kilkaset pozycji)³. W skład dołączonych materiałów weszły także drobne przekłady m.in. z języków jugosłowiańskich (BK 12040), tłumaczenia z holenderskiego, angielskiego, francuskiego, niemieckiego, rosyjskiego, a także literatury brazylijskiej (z portugalskiego). Są to przekłady utworów m.in. Milne'a, Kryłowa, Schillera, Wooderhouse'a, Antona von Duinkerhena, Igo Grudena, L. Tołstoja, Czechowa, humoresek francuskich (BK 12028-12117). Zbiory poezji powiększyły się o różne wiersze pisane najczęściej w kilku wariantach (np. "Pięć liryków"). Do zespołu tego dołączono również zbiór wycinków prasowych, zarówno przed, jak i powojennych, a dotyczących twórczości poetki. Z wymienioną wyżej spuścizną wiążą się wiersze Wierzyńskiego, Osmiałowskiego i Tuwima (kopia maszynopisu) o Iłłakowiczównie (BK 12713).

Niezwykle cenne są materiały wybitnego poety i dramatopisarza zamieszkałego obecnie w Poznaniu - Romana Brandstaettera. Znalazły się tu oprócz materiałów osobistych: korespondencja⁴, wycinki prasowe związane z drukiem utworów, wystawieniem sztuk itp. Z utworów literackich w skład kórnickich brandstaetterianów wszedł cykl utworów o tematyce religijnej (m.in. "Pieśń o Janie XXIII", "Hymny maryjne", "Krąg biblijny", "Inne kwiatki św. Franciszka", opowieść historyczna "Jezus z Nazarethu"), wiersze Romana Brandstaettera ("Wiersze włoskie", "Wiersze")

oraz liczne dramaty (m.in. "Noce narodowe", "Marchołat", "Milczenie", "Ludzie z martwej winnicy", "Śmierć na wybrzeżu Artemidy", fragment dramatu o Rembrandcie "Powrót syna marnotrawnego" , a także pełna dokumentacja ich wystawienia na scenach polskich i zagranicznych. Z innych materiałów trzeba wymienić artykuły i przekłady (tu m.in. przekład "Psalmów" i "Ewangelii"). Brandstaetteriana Biblioteki Kórnickiej doczekały się już osobnego omówienia⁵.

Następnym obszernym zespołem, który znalazł się w zbiorach Biblioteki, są materiały związane z osobą Leszka Proroka. Należą do niego dokumenty osobiste i biograficzne pisarza, w tym bogato reprezentowana korespondencja krajowa (od 1947 r.), m.in. z: A. Gołubiewem, J. Sztaudyngerem, E. Paukştą, A. Sternem, J. Iwaszkiewiczem, J. Putramentem, J. Przybosiem, a także zagraniczna: z Czechosłowacji, NRD, RFN, Francji, Jugosławii, Rumunii, Austrii, USA, Wielkiej Brytanii. Weszły tu również materiały z okresu działalności Proroka w licznych instytucjach kulturalnych i społecznych, m.in. jako sekretarza Poznańskiego Oddziału Związku Literatów Polskich oraz jako dyrektora Państwowego Teatru Lalki i Aktora "Marcinek" w Poznaniu. Wśród autografów literackich znajdują się rękopisy nowel o tematyce okupacyjnej, materiały do nie napisanej powieści o Gdańsku, o powiadania i materiały warsztatowe (m.in. "Ręcznik Pauliny", "Skarbiec Fu-Czenga", "Pasiak", "Powrót", "Lekcja polskiego", "Krewniacy", "Wodewil dyrektora", "Metys", "Tamta jesień"). W materiałach znaleźć można także utwory dramatyczne ("Koncert włoski", "Chiton dla Laertes", "Mój mały odchodzi"), powieści ("Wyspiarze", "Łądy nieuniknione", "Drabina Jakubowa", "Wielki zgiełk", powieść dla młodzieży "Tarantella", nie wydana powieść "Trzynasty znak Zodiaku"), słuchowiska radiowe, scenariusze

filmowe, drobne utwory literackie, recenzje i omówienia, wycinki prasowe z utworami Proroka oraz jego artykuły o tematyce kulturalnej.

Wraz z materiałami własnymi Leszek Prorok przekazał teczkę z autografami Stanisława Marii Salińskiego (BK 12877 - "Beniamin", "Jedenasty list Kamilli Coton", "Powrót Odysa"). Wśród korespondencji S.M. Salińskiego znajduje się m.in. list K.I. Gałczyńskiego.

Do zbiorów ilościowo mniejszych należą materiały osobiste francuskiej pisarki, działaczki kulturalnej, współzałożycielki i sekretarki generalnej towarzystwa Les Amis de la Pologne - Rosy Bailly (BK 12766-12769). Znajdują się wśród nich: korespondencja, drobne artykuły, bruliony wierszy (tylko częściowo drukowane), a także poemat "La femme et la rose" z nie publikowanym wstępem (nakład druku tego poematu - Paryż 1940 - został zniszczony).

W Bibliotece znajdują się materiały związane z osobą krytyka teatralnego Jerzego Kollera. Należy do nich korespondencja (m.in. do K. Iłłakowiczówny, K. Rychterówny, S. Vrtel-Wierczyńskiego) oraz artykuły i notatki (tu: szkice o Solskim, Tristanie Bernardzie).

Ciekawe są również posiadane przez Bibliotekę prace malarza Tertuliana Stablewskiego. Oprócz "Dziennika", w którym można znaleźć m.in. obraz życia kulturalnego i środowiska literackiego w Zakopanem, w materiałach znalazły się także próby literackie (powieść historyczna, dramat, wiersze - BK 12329-12334).

¹ J. Wiesiołowski: Litteraria wśród nabytków rękopiśmiennych Biblioteki Kórnickiej 1945-1975, BP 1976 z. 3.

² Druk pod tym samym tytułem, Warszawa 1977.

³ Korespondencja zastrzeżona przez K. Iłlakowiczównę na 10 lat po śmierci.

⁴ Korespondencja R. Brandstaettera zastrzeżona na 10 lat po śmierci.

⁵ T. Naganowski: Brandstaetteriana w Bibliotece Kórnickiej PAN, "Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej" 1981 z. 18.

Barbara Sokołowska

PAMIĘTNIK KAZIMIERZA WIERZYŃSKIEGO
W ZBIORACH RĘKOPIŚMIENNYCH BUW

"Dziennik poety" - to tytuł jednej z ostatnich pozycji w twórczości Kazimierza Wierzyńskiego; jest to równocześnie jeden z najnowszych nabytków w zbiorach rękopisów BUW. Rękopis, opatrzony nrem akc. 2947, przekazany został naszej Bibliotece przez żonę poety już w lipcu 1972 r. Zastrzeżony na przeciąg lat dziesięciu, dopiero w chwili obecnej - od stycznia 1982 r. - zyskuje prawo szerszego udostępnienia¹.

"Dziennik poety" jest kserokopią z maszynopisu, a na kilku początkowych kartach z autografu Kazimierza Wierzyńskiego. Liczy 299 kart. Składa się z 94 krótkich rozdziałików, planowanych pierwotnie jako cykl pogadarek radiowych opracowanych przez poetę dla Rozgłośni Polskiego Radia Wolna Europa; kolejne odcinki nadawane były z Nowego Jorku ok. roku 1964.

Wierzyński obejmuje poetyckim pamiętnikiem znaczną część swego życia, poczynając od najwcześniejszych lat szkolnych spędzonych w Drohobyczu i Stryju, poprzez I wojnę i ponad 2-letni okres niewoli rosyjskiej - aż do września 1939 r. Ilustracją owych wspomnień są wiersze, których bogatą gamę prezentuje